

KIRGIZ TÜRKÇESİNDEKİ ZAMAN ZARFLARININ ETİMOLOJİK İNCELEMESİ

Levent DOYURAN
KırgızistanTürkiye Manas Üniversitesi
Yabancı Diller Yüksek Okulu

ÖZET

Türkçe'nin bütün lehçeleri ile ilgili inceleme çalışmalarının yapılabilmesine kaynaklık edeceğini düşündüğümüz bu tür kısmî araştırmalar önemlidir.

Kırgız Türkçesinde zaman zarfları geniş çapta ele alınmıştır. Bu yazıda Kırgız Türkçesindeki zaman zarflarının bütünü ele almak yerine zaman zarflarının tanımı ve etimolojik yapısı incelenecektir.

Kırgız Türkçesindeki zaman zarflarını, "Basit, Türemiş, Kelime Grubu Yapısındaki Zaman Zarfları" şeklinde üç grup halinde, etimolojik incelemesi ile ve en az bir örnek cümle içinde vereceğiz.

Yazımızın sonunda Kırgız Türkçesindeki zaman zarflarının tanımı ve etimolojik yapısıyla ilgili değerlendirme yapılmıştır.

ANAHTAR KELİMELEER: Kırgız Türkçesi, zaman zarfları, tanım, etimolojik yapı

ABSTRACT :

In the future, comperative analysis between Turkic dialects is believed to be an important research field. Considering this fact, and instead of handling the time adverbs as a whole, the ethimological formation of this noteworthy grammatical unit is dealt as the focus of this study.

The time adverbs within Kyrgyz are classified into three groups such as simple, derived and word groups (compound) and each group is exemplified with a couple of sentences. And as a conclusion of this study, an overall assessment on the definitions and ethimological backgrounds of the time adverbs of Kyrgyz is carried out.

ETİMOLOGİCHESKOE İZUCHENIE NARECHİY VREMENİ V
KIRGIZSKOM YAZIKE

Nastoyashee issledovaniye poslujit istochnikom dlya provedeniya posleduyushego izucheniya dialektov tyurkskih yazıkov.

Obyektom dannogo issledovaniya poslujili narechiya vremeni v kırıgızskom yazıke v shirokom smısle ih terminologicheskogo tolkovaniya. V statye issleduyetsa opisaniye i etimologicheskaya struktura narechiy vremeni kak ekvivalent narechiy vremeni v tselom v kırıgızskom yazıke.

Narechiya vremeni v kırıgızskom yazıke predstavlenı v strukture predlojeniya c točki zreniya etimologii v sostave tryoh grupp – prostıye, slojnyıye i sostavnyıye narechiya v kırıgızskom yazıke.

V kontse statyi dayotsa opisaniye i etimologicheskaya struktura narechiy vremeni v kırıgızskom yazıke.

Tanıım:

Zaman zarfları, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın zaman içindeki yerini bildirirler. Kırgız dilbilimciler zaman zarflarını şu şekilde tanımlamışlardır:

Kasım TINISTANOV, zaman zarflarını “aykındooç” (niteleyici)ların içinde ele alıp aşağıdaki gruplamayı verir ve zaman arflarını bu gruplandırmanın içerisinde gösterir:

- a) Turaktuu sın aykındooç (Sıfatlar): Temir col salındı.
- b) At aykındooç (İsim niteleyiciler): “Udarnik” kalhoz planın büktürdü.
- c) San aykındooç (Sayı sıfatından oluşan niteleyiciler) : Asan eki kıykırdı.
- ç) Cön aykındooç (Yön gösteren niteleyiciler): Asan şardan ketti.
- d) Öñ aykındooç (Sıfat niteleyiciler): Kızıl gül açıldı.
- e) Sapat aykındooç (Tarz niteleyiciler) : Asan caqsı okuuçu.
- f) Kalıp aykındooç (Nitelik bildiren niteleyiciler) : Biyik karagay kuladı.
- g) Anıktama aykındooç (Açıklayıcı niteleyiciler) : Sen kimdi kördüñ?
- h) Mezgil aykındooç (Zaman niteleyicileri) : Bılırkı kış suuk boldu.
- ı) Orun aykındooç (Yer bildiren niteleyiciler) : Şardagı coldoşum keldi.
- i) Kıymıl aykındooç (Hareket isminden niteleyiciler) : Büylögön cigit meniñ coldoşum.

(TINISTANOV, 1998:50-55)

TINISTANOV, zaman zarflarının fiil ve sıfatları nitelediğini de şu örneklerle açıklar:

Mektepke Asan bılır kirdi. (Fiili niteler.)

Asan üygö cazda keldi. (Fiili niteler.)

Asan bugün kayratuu. (Sıfatı niteler.) (TINISTANOV, 1998:50-55)

“Kırgız Adabi Tilinin Grammatikası” adlı eserde “Hareketin herhangi bir zamandaki durumunu gösteren kelimeler veya kelime grupları” şeklinde tanımlanan zaman zarflarının

“*kaçan*,(ne zaman) *kaçandan beri*,(ne zamandan beri) *kaysı kezde*,(ne zamanda) *kaçanga çeyin?* (ne zamana kadar)” gibi sorular vasıtasıyla tespit edildiği de belirtilir. Eserde, bu zarfların, hareketin ne zamana kadar sürdüğünü de gösterdiği üzerinde durulu; *keçke*, *künü-tünü*, *küzdü-küzdöy*, vs.. Ayrıca zaman zarflarının, çokluk ifade eden “-lar” eki ve ayrılma hâli ekiyle birlikte kullanılan kelimeler vasıtasıyla hatırlatma, tahmin, tasavvur etme, göz önünde bulundurma anlamları ifade ettiği konusu da incelenir; *bürsügündördön*, *erte-bürsügündön*, vs.. (KUDAYBERGENOV., 1980:293-284)

“Kırgız Tilinin Gramatikası” adlı eserde, D.İsayev, “Eylemin zamanını gösterip, *kaçan?*, *kaysı ubakta?* gibi sorulara cevap veren zarflar zaman zarflarıdır.” Şeklinde tanımlamıştır. “Bugün cinalıs bolot” (*Bugün toplamtı olacak*) (D. İSAYEV., Frunze: 1953)

DAVLETOV ise, “Hareketin yapıldığı her tür zamanı bildiren kelimelere zaman zarfı” denildiğini söyler. (DAVLETOV, 1960:21) DAVLETOV, zaman zarflarının kullanışlarını şu şekilde açıklar: “Hareketin zamanını, söyleyenin söylediği zamanla nasıl bir ilişki içinde olduğunu bildirmede kullanılırlar.” Bunun yanında, bu zarflar hareketin bittiğini veya hareketin olduğu zamanı, hareketin olduğunu zamandaki sınırlandırmayı, hareketin hangi zamana kadar devam ettiğini veya edebileceğini de bildirebilirler. Bazı zaman zarfları, hareketin olacağı zamanı tahminî olarak bildirirler.

a) Hareketin bitişi: “A cana men kanday dedim ele”. (*Peki, şimdi ben ne dedim ki?*) (AKTT, 22)

b) Hareketin olduğu zaman: “Anan barıp alam, -dep bee saagandar kubanıptır...” (*Kısrak sağanlar “Sonra gidip alırım.” diye sevinmiş.*) (AKTT, 22)

c) Hareketin uzun zamana kadar devam ettiği veya edeceği: “Düyşömkül bul kıyaldarın çındıkka çıkaruu üçün kündür-tündür iştedi.” (*Düyşömkül, bu hayallerini gerçekleştirmek için gece gündüz çalıştı.*) (AKTT, 23)

ç) Hareketin olacağı zamanın tahminî olarak bildirilişi: “...erteñ – bürsügünü üyünö ketesiñ.” (...yarın öbür gün evine gidersin.) (KATG , 448)

d) Hareketin zamanı, söyleyenin söylediği zamanla nasıl bir ilişki içinde olduğu: “Bayaktan kıştaktın üstü cagında kızıl-tazıl bolup, obon çağırtkan kızuu emgektegi kişiler, azır bir cerge çoğuluşkan.” (*Az önce köyün üst tarafında rengarenk giysilerle şarkı söyleyerek çalışan kişiler, şimdi burada toplandılar.*) (AKTT, 21)

Zaman zarfları, basit ve türemiş kelimelerden olacağı gibi, birleşik kelime veya kelime grubu yapısında da olabilirler.

1. Basit Zaman Zarfları

A)Türkçe kökenli olanlar:

arañ “ancak, hemen”

“Şübürögön kiyimdi arañ kurgattık.” (*Islanan kıyafeti ancak kuruttuk.*) (ET-I, 61)

baya “son günlerde”

“Baya İvan Petroviçtin adında şakıldap caağı tınbay süylögön sözdörü ..... cogoldu.” (*Son günlerde İvan Petroviç'in önünde gevezelik edip, hiç durmadan söylediği sözler .... yok oldu.*) (AKTT, 22)

cana < cana “yine, daha, tekrar”

“Cana sen menin közümö şumduk körüp kettin.” (*Yine sen benim gözüme uğursuz göründün.*) (AKTT, 71)

cañı “henüz, az bir müddet önce”

“Cañı gana keldi.” (*Henüz (yeni) geldi.*) (KS, 175)

caz “yazın”

“Caz sayga, kış kırğa konbo.” (*Yazın ovaya, kışın kıra yerleşme.*) (AKT-M, 69)

emi “şimdi, şu zamanda”

“Emi dağı emgiçe kerek?” (*Şimdi daha ne lazım?*) (KS, 330)

emdi ~ **emgiçe** ~ **emgiçeki** <emgi+çe, emgi+çe+k+ti “şimdi, artık”

“Emgiçeki okumuştı azamat boloor ele.” (*Şimdiye o, okumuş bir delikanlı olurdu.*) (KS, 330)

endi “şimdi”

“Dalay ömür ötüp ketti, kab-kab-kab! (Koca ömür geçip gitti, ah, ah!
Çın kirişsek, endi dağı keç emes, Gerçeğe dönsek şimdi de geç değil,
Çın uyuşup traktırdı biz alsak.” Gerçekten birleşip traktörü biz alsak.) (ET-I, 190)

keç “geç vakit”

“..... zarıktırıp keç kelet, sak bol.” (...üzüp geç gelir, ihtiyatlı ol.) (KT, 56)

keç “akşam”

“Al üygö keç keldi.” (*O, eve akşam geldi.*) (KT, 56)

kış “kışın”

“Caz sayga, kış kırğa konbo.” (*Yazın ovaya, kışın kıra yerleşme.*) (AKT-M, 69)

kün “gündüz”

“Üye eesi kün da tün da sırtta” (*Ev sahibi gece de gündüz de dışarıda.*) (KT,80)

küz “sonbahar, güzün”

“Alar küz kelet.” (*Onlar sonbaharda gelir.*) (KT,80)

murda “önce, daha evvel”

“Murda biz “tehnika bardıgım çeçet” deçü elek.” (Önceleri biz “teknik her şeyi çözer” diyorduk.) (AKTT,21)

murun “önce, daha evvel, eskiden”

“Tüşün düynö / Murun elim el bele... / Murun mınday kişilikke teñ bele... / Aytçı bilgiç / Ayt filosof bilerman / Murun turmuş / uşuga okşoş keñ bele!... (Anla dünya / Önce halkım halk mıydı... / Önce böyle / İnsanlığa değer miydi... / Söylesene rehber / Söyle filozof bilgiç / Önce hayat / Buna benzer maden miydi!...) (KT, 56)

sıra “Herhangi bir zaman, genelde; asla”

“Sıra körgönün barbı?” (Herhangi bir vakit gördün mü) (KS, 651)

“Sıra oşonun işi oñbos.” (Bunun işi asla yoluna girmez.) (KS, 651)

tez “hemen”

“...alar tez da tödöşöt, tez da çañ boluşat.” (Onlar hemen gelişir, hemen toplanır.) (KT-II, 58)

tün “gece”

“Üye eesi kün da tün da sırtta.” (Ev sahibi gece de gündüz de dışarıda.) (KT, 80)

tüş “öğle zamanı”

“Tüş oop kün keşim bolup kalgan mezgilde saparçılar çañ özön sunun boyuna cete ketiştı.” (Öğle zamanı gelip gün biraz daha geçtiğinde yolcular nehir boyuna ulaştılar.) (KT, 134)

B) Yabancı kökenli olanlar:

akırı < ahiri < ahir + i “sonunda”

“Akırı kün alarımın / Kerimbaydan oçümdü.” (KT, 6) (sonunda Kerimbaydan öcümü alacağım)

ali < hâlâ “henüz, daha, şimdilik”

“Ali kelgen cok.” (Henüz gelmedi.) (KS, 28)

azır < hazır “şimdi, şu dakikada”

“Azır dele ança kedey emespin.” (Şimdilik o kadar fakir değilim.) (AKTT, 38)

dayım < dâ'imâ “daima, her zaman”

“Emgek dayım ümüttördün atası.” (Emek dâimâ ümitlerin atasıdır.) (KTG-M, 182)

dayıma < dâ'imâ “dâimâ, her zaman, ebediyen”

“Biz dayıma el menen birgebiz.” (Biz her zaman halkla beraberiz.) (AKTT, 70)

ezel “ebediyen, ezel, önceden beri”

“Ezel esinen ketpes boldu.” (Ebediyen unutulmaz.) (KS, 344)

1. Türemiş Zaman Zarfları

A) İsim Çekim Ekleriyle Türeyenler:

a. Ayrılma Hâli Eki ile:

anan < a + n + nan < a + n + dan “sonra, ondan sonra”

“Anan emne kılıu kerek?” (*Sonra ne yapmak lazım?*) (KS, 32)

bayatan < baya + tan “eskiden, öteden beri”

“Bayatan ele aytpaysıñbı?” (*Eskiden beri hep söylemiyor musun?*) (KATG, 465)

cañıdan < cañı + dan “henüz, âhiren, bir müddet önce”

“Ay cañıdan kötörölgön.” (*Ay henüz doğmuş.*) (KS, 175)

cazdan < caz + dan “yazın”

“Kızık iş ko bul, kurbum, / Cazdan baştap cumuşka / Kirdiñ bele ne kıldıñ? / Dedi buga kumurska” (*İlginç bir iş bu ya, yaşıtım, / Yazın başlayıp işe / Girdin de sanki ne yaptın? / Dedi ona karınca.*) (KT-II, 110)

kaçantan < kaçan + tan < ka + ça + n + tan “ne zaman”

“Kaçantan kelesiñ?” (*Ne zaman gelirsin?*)

keçeten ~ keçöötön < keçe + ten “dünden, dünden beri”

“Keçeten ketken ele.” (*Dün gitmişti.*)

muruntan < murun + tan “eskiden, önceden, öteden beri”

“Acardın sulu, süykümdüü, ak cuumal öñün körüp, sabit okun muruntan ele kızığıp cüret urgan.” (*Acar’ın güzel, sevimli, beyaz yüzünü gören Sabit Hoca, ona önceden beri ilgi gösteriyordu.*) (KT, 71)

b) Bulunma Hali Eki İle:

anda < a + n + da “o zaman”

“Anda menin sakalım apak kuuday bolot.” (*O zaman benim sakalım bembeyaz kuğu gibi olur.*) AKTT, 21)

başta < baş + ta “ilk, önce, evvelâ”

“Başta cıldın bul uçurunda emgek seldep, kişiler boş bastıruşçu” (*İnsanlar önce yılın bu zamanında emek harcayıp sonra da boş geziyor.*) (KT, 24)

cazda < caz + da “yazın”

“Cazda cakşı kütünböğön ceke çarbalardın malı gana eñgiredi.” (*Yazın iyi hazırlanmayan şahsî malı olan kişilerin hayvanları inledi.*) (KT-II, 110)

cakında < cakın + da “yakında”

“Sen cakında cigit bolosuñ.” (*Sen yakında yiğit olursun.*) (AKTT, 21)

erte < er + te “erken”

“Cumuşka erte turup, erte kamilga körüü - Beyşeydin başına berki adatı.” (*İşe erken başlayıp, erken hazırlık yapmak, Beyşey’in eskiden beriki âdetidir.*) (AKTT-M, 204)

keede ~ keyde < kee + de ~ key + de “bazen, zaman zaman”

“Keede köpkö deyre oturup sırdaşat.” (*Bazen uzun süre oturup sırlarını paylaşır.*) (KA-H, 6)

kışta < kış + ta “kışın”

“Kışta körsöñ kamılga – kelerki küzdö tabılga.” (*Kış gelince hazırla, güz gelince bul.*) (AKT-M, 71)

kündö < kün + dö “her gün”

“Kündö kelgen kül uurtayt, ayda kelgen may uurtayt.” (*Her gün gelen kül yer, her ay gelen yağ yer.*) (KT, 46)

küzdö < küz + dö “güzün, sonbaharda”

“Kışta körsöñ kamılga – kelerki küzdö tabılga.” (*Kış gelince hazırla, güz gelince bul.*) (AKT-M, 71)

oşondo < oşo + n + do “o zaman”

“Oşondo Panfilovdun canında ötkür küzdüü, cürüş-turuşu şandağay, caşı otuzlarda bir kazak komandır cürdü.” (*O zaman Panfilov’un yanında keskin bakışlı, yürüyüşü kalkışı çevik, otuz yaşlarında Kazak bir kumandan vardı.*) (KT, 57)

tündö < tün + dö “gece, geceleyn”

“Al tündö cılap turat.” (*O gece ağlıyor.*)

c) Yönelme Hâli Eki İle:

keçke < keç + ke “akşam, akşama doğru, akşama kadar”

“Keçke alardın arasında boldum.” (*Akşam(a doğru) onların arasındaydım.*) (KT, 58)

Keçkee suray beresiñ. (*Durmadan soruyorsun.*)

Keçke tamaşa kılıp cürösüñ. (*Devamlı şaka yapıp duruyorsun.*)

ç) Yön Hâli Eki İle:

ileri < il + geri “önce”

“Al şaarga ilgeri ketken, sen kiyin kelesiñ.” (*O şehre önce gitti, sen sonra gelirsin.*) (AKTT, 19)

d) Eşitlik Hâli Eki İle:

emgiçe < emgi + çe “şimdi, şimdiye kadar”

“Emgiçe Frunzeden kelgen çigar.” (*Şimdiye Frunze’den gelmiş olmalı.*) (KATG, 405)

kañça < ka nı + ça “ne zamandır?”

“Ala ketmeyi kañça!...” (*O gideli ne kadar zaman oldu?*)

kaçan < ka + ça + n “ne zaman ?”

“Kerimbek kaçan oñolot.” (*Kerimbek ne zaman düzelir.*) (KATG, 266)

e) Vasıta Hâli Eki İle:

erteñ < er + te + ñ “yarın”

“Erteñ, bürsügünü zavodada uzatuu bolot.” (*Yarın, öbür gün fabrikada düğün var.*) (KT, 10)

kündüzün < kün + düz + ü + n “gündüz”

“Kündüzün kelgen cok.” (*Gündüz gelmedi.*)

egerim < eger + im / in (?) “hiçbir zaman, asla”

“Egerim kelbet kalbasın.” (*Katiyen gemlemezlik etmesin.*) (KS, 323)

f) İyelik Eki + Eşitlik Hâli Eki İle:

azırınça < hazır + ı + n + ça “şimdilik”

“Azırınça barbay tur.” (*Şimdilik gitme.*) (KS, 74)

g) Aitlik Eki + İyelik Eki + Vasıta Hâli Eki İle:

keçkisin < keç + ki + si + n “akşamleyin”

“Seloluk çaştardın mektepterindegi sabaktar kündüz da keçkisin da uyuşturuluşu mümkün.” (*Köylü gençlerin okullarındaki derslerin gündüz de akşam da düzenlenmesi mümkün.*) (KT, 78)

kışkısın < kış + kı + sı + n “kışın, kış boyunca”

“Kışkısın es alğan cer arık tartılıp, tegiz uças-toktorgo bölüngön, semirtilgen, sugarılğan.” (*Kışın dinlendirilen toprak ark çekilip, düz bir şekilde parçalara ayrılmış, geliştirilmiş, sulanmış.*) (KT, 69)

tünküsün < tün + kü + sü + n “gece, geceleyin”

“Tünküsün al oyuktan arañ bülbüldögön gana carık şoolası körünöt.” (*Geceleyin o oyuktan hemen kaybolur, azıcık görünür, sadece ışığı fark edilir.*) (KT, 20)

h) Bulunma Hâli eki + Ayrılma Hâli Eki İle:

baştatan < baş + ta + tan “baştan, evvelce”

“Baştatan koldonup kele catkan kural.” (*Ta baştan beri (önceden) kullanılan silah.*) (KS, 118)

bayatatan < baya + ta + dan “son günlerde”

“Bayatatan caagin canıp ırdap cürdü ele, emi cakın kelgen Temirden uyalıp caagin bastı.” (*Son günlerde çenesi düşüp şarkı söyleyip duruyordu, şimdi ise yaklaşan Temir’den utanıp sustu.*) (KATG, 434)

erteñden < er + te + ñ + den “yarın”

“Erteñden tartıp tüp kötörö östöngö çıgabız.” (*Yarın çekip çapalayıp kanala ulaşıyoruz*) (KT, 49)

muruntadan < murun + ta + dan “eskiden, öteden beri”

“Bul kelindin tabışmaktap aytpay koygon atın cana sırım bilüünü muruntadan oylosom da, sözdün kıyşını kelbegen.” (*Bu gelinin bilmece gibi söylemediği adını ve sırrını öğrenmeyi önceden beri düşünsem de, sormak için bir fırsat olmadı.*) (KATG, 407)

ı) İyelik Eki + Bulunma Hâli Eki İle:

cayında < cay + ın + da “yazın”

“Bıyıl cayında bizdi bakıp, ulunu-ulu, kiçüünü-kiçüü dep, iç-koynubuzga kirip, öz balabızday bolup ketpedibi.” (*Bu yıl yazın bize bakıp, büyüğe büyük, küçüğe küçük deyip, aramıza katılıp kendi yavrumuz gibi olmadı mı?*) (KT, 49)

cazında < caz + ı + n + da “ilkbaharda”

“Cazında Kadırculga İvan üstündögü calgız paltosun çeçip kiygizip, bir kap un da bergen.” (*Baharda İvan Kadırcul’a üstündeki tek paltosunu çıkarıp giydirmiş, bir kap da un vermiş.*) (KT, 49)

keçinde < keç + i + n + de “akşam”

“Kiyinki künü keçinde Zunnahundar toydon keldi.” (*Sonraki gün akşam Zunnahunlar düğünden geldi.*) (KATG, 174)

kışında < kış + ı + n + da “kışın”

“Kışında es alabı?” (*Kışın dinlenir mi?*) (KT, 58)

künündö < kün + ü + n + dö “zamanında”

“Künündö kelesiñerbi?” (*Zamanında gelir misiniz?*)

küzündö < küz + ü + n + dö “güzün”

“Bir ayda, ce eki ayda, ce küzündö kelet.” (*Bir ay, iki ay veya güzün gelir.*) (KT, 170)

öñündö < öñ + ü + n + dö “önceden, baştan beri”

“Oşonu öñündö köp aytasın.” (*Bunu önceden beri çok söylüyorsun.*) (KT, 48)

i) Yönelme Hâli Eki + Eşitlik Hâli Eki İle

aligeçe < ali(hala) + ge + çe “henüz, şimdiye kadar”

“Aligeçe çok.” (henüz yok.) (KS, 28)

emdigeçe ~ **emdige** < emdi + ge + çe ~ emdi + ge “henüz, hâlâ, şimdiye kadar”

“Al emdigeçe kelgen çok.” (*O, henüz (hâlâ) gelmedi.*)

añgıça < a + (ñ) (?) + gı + ça “o ana kadar, o esnada, o sırada”

“Al añgıça bolboy,....” (*O, o sırada olmayıp, ...*) (KATG, 241)

aj) Bulunma Hâli Eki + İyelik Eki İle:

ertesi < er + te + si “yarın sabah”

“Ertesi Koyçubek Kırmandan keldi.” (*Ertesi sabah Koyçubek harmandan geldi.*) (KT, 17)

tündösü < tün + dö + sü “gece, geceleyin”

“Balkim, tündösü kelbey, күндүз kelet?” (*Belki gece gelmez, gündüz gelir.*) (KETG, 526)

k) Eşitlik Hâli Eki + Vasıta Hâli Eki İle:

kaçan < ka + ça + n “ne zaman”

“Kaçan kelesiñ?” (Ne zaman geleceksin.) (KS, 381)

l) İyelik Eki + Yönelme Hâli Eki ile:

künügö < kün + ü + gö “her gün”

“Al künügö bara verip tacadı.” (*O her gün gitmekten bıktı.*) (KATG, 333)

m) Yön Hâli Eki + Ayrılma Hâli Eki İle:

ilgerten < il + ger(i) + ten “önce, önceden”

“İlgerten mezgildin baştalışın tuyundurdu.” (*Önce / Önceden zamanın başladığını hissettirdi.*) (AKTT, 68)

n) İyelik Eki İle

kündüzü < kün + düz + ü “gündüz”

“Elikti kündüzü atıştı.” (*Karacayı gündüz vurdular.*) (KATG, 202)

B) Yapım Ekleriyle

a) İsimden İsim Yapma Ekleriyle Türemiş Zaman Zarfları:

kündüz < kün + düz “gündüz”

“Kündüz kün açık tiyip, kışkı coldo toptalıp tebelengen kar erip, ılayga aralaşkan.” (*Gündüz güneş çıkıp, kışınki yolda toplanıp tepelenmiş kar eriyip, balcığa karışmış*) (KT, 48)

ertereek < er + te + reek “erkenden”

“Ertereek çıgalı.” (*Erkenden çıkalım.*) (KT-II, 125)

b) Fiilden Türemiş Zaman Zarfları:

asılı < as + ı + l + ı “asla”

“Düynödö asılı işiñ bolboyt.” (*Dünyada işin asla olmaz, yoluna girmez.*) (KS, 51)

keçee < keç + e “dün, geçenlerde, akşam”

“Keçee ele kelip bugün tınsınba, Nazir.” (*Nazir, dün gelip de bugün büyüklük taslama.*) (KT, 56)

“Keçee men bir kişi kördüm.” (*Akşam ben birini gördüm.*) (KETG, 202)

kiyin < ki + y + i + n “sonra, ondan sonra”

“Men kızmatka kiyin kelem.” (*Ben çalışmaya sonra gelirim.*) (KT, 56)

3. Kelime Grubu Yapısındaki Zaman Zarfları:

a) İsim Tamlamasından Oluşan Zaman Zarfları:

baya күнү < baya kün + ü “son günlerde, bugünlerde”

“Baya күнү kalp aytpasam, Abıl oşol ele cerden kazıp aldı.” (*Son günlerde yalan söylemeyeyim, Abıl tam oradan kazıp aldı.*) (KT-II, 125)

bir күнү < bir kün + ü “bir kere, bir zaman, bir gün”

“Kabar keldi bir күнү. / Kococaştın ayılına.” (*Bir gün Kococaş’ın köyüne haber geldi.*) (KT, 57)

bürsügünü < bir + i + si kün + ü < o + bir + i + si kün + ü “öbür gün, yarından sonra”
 “Erteñ, bürsügünü zavoddo uzatuu bolot.” (*Yarın, öbür gün fabrikada uğurlama töreni olacak.*) (KT, 10)

ertesi künü < er + te + si kün + ü “ertesi gün”
 “Ertesi künü Düüşön sır aldırbaymın degeni menen, al da emnege buşayman bolup cattı.”
 (*Ertesi gün Düüşön sırrımı söylemem dese de her neyse bir şeye pişman oldu.*) (KT, 154)

ögünü < o gün + ü “o gün, evvelki gün”
 “Ögünü keçke maal bir cumuştap üyünö bara kaldım.” (*O gün akşama doğru iş için evine gittim.*) (KT,51)

tünü boyu < tün + ü boy + u “gece boyunca, bütün gece”

“Tündö tünü boyu eki karışkır kamadı.” (*Bütün gece iki kurt yakaladı.*) (KATG,219)

b) Sıfat Tamlamasından Oluşan Zaman Zarfları:

alda kaçan < al + da ka + ça + n “artık, çoktan”

“Marmak ayuu dardaktap, / Cazdı caylay toylogon, / Soğonçoğun kuçaktap, / Alda kaçan soylogon.” (*Ayı Marmak apalayarak, /Yazın yaylayıp cümbüş yapıp, / Pençesini kucaklayıp, / Artık hep süründü.*) (KT-II, 44)

al ubakta < al ubak + ta “o zaman”

“Al ubakta men on eki –on beş çaşka çıgıp kalgan kezim ele.” (*O zaman ben 12-15 yaşına gelmiştim.*) (KATG-245)

ar dayım < her dâ'im “dâimâ, her zaman”

“Volodya mektepke ar dayım taza kiynip kelçü.” (*Volodya okula her zaman giyinip gel.*) (KT, 62)

ar kaçan < ar ka + ça + n “her zaman”

“İras, toktooluk ar kaçan kerek.” (*Hakikaten, rahatlık her zaman gerekli.*) (KATG, 525)

ar kezde < her kez + de “her zaman, dâima”

“Ar kezde meni estedi.” (*Her zaman beni hatırladı.*)

bıltır < bir yıl + dır “geçen yıl”

“... bıltır Muradıl ake bir sugattan öksütüp koygon oydu buudayı, ...” (... *geçen yıl Muradıl amca'nın bir yalakta açtığı çukurun buğdayı, ...*) (KT, 34)

bıyıl < bu + yıl “bu yıl”

“Bıyıl da toyut mol bolot.” (*Bu yıl da yem bol alacak.*) (KT, 57)

bir kün “bir gün”

“Akırı bir kün alarımın / Kerimbaydan öçümdü.” (*Sonunda bir gün Kerimbay'dan öcümü alırım.*) (KT, 6)

bügün < bu gün “bu gün.”

“Uşintip bügün kar tüşöbü?...” (*Acaba bugün kar yağar mı?...*) (KATG, 341)

eçak < eç ubak < hiç + vakt “artık, çoktan”

“Üç coldoşu bolso eçak bazardan çığıp ketişken.” (*Üç yoldaşı ise çoktan pazardan çıkıp gitmişler.*) (KETG, 286)

eç ubak < eç + ubak < hiç + vakt “hiçbir zaman”

“Al eç ubakta bir nerseni budamaylap, eptep-septep bütürö salçu emes.” (*O hiçbir zaman bir şeyleri hapsedip, çeşitli çareler arayıp bitirecek değil.*) (KT, 77)

eç kaçan < eç ka + ça + n < hiç kaa + ça + n “hiçbir zaman”

“Eç kaçan elesteriñ esten ketpeyt.” (*Hayâlin hiçbir zaman aklımdan gitmiyor.*) (KT, 22)

çak tüştö < kak tüş + tö “tam öğleyin”

“Çak tüştö kızıl sakçılar ança şek ala koybos degen oygo keldi.” (*Tam öğleyin kızıl bekçiler o kadar şüphelenmez diye düşündüler.*) (KT-II, 162)

kay kezde < kay kez + de “ne zaman”

“Cel...ızgaar... / Bu kay kezde bolçu ele?” (*Yel...rüzgar... / Bu ne zaman olurdu ki?*) (KT-II, 94)

kay ubakta < kay ubak + ta < kay vakt – ta “ne zaman”

“Kay ubakta kalayın?” (*Ne zaman geleyim?*) (KATG, 268)

keçkurun < keç + kur + ın “akşamleyin, akşama doğru”

“Ala keçkurun keldi da, oorulunun sakayıp kalganın kördü.” (*O akşamletin geldi de, hastanın iyileştiğini gördü.*) (KT, 46)

keler zamat < kel – er zaman “geleceği zaman”

“Karışkır menen colbors keler zamat ele tülkü ıyladı.) (*Tilki ile kaplan geleceği zaman tilki ağladı.*) (KT-II, 98)

kereli keçke < kere + li keç + ke “akşam, geç vakte kadar”

“Bir күnü kereli keçke ün çıgarbay catmaydan bolsun, söz da süylöböylü.” (*Bir gün akşama kadar ses çıkarmak bir yana tek kelime bile söylemeyelim.*) (KATG, 451)

murdagı cıl < mur + da + gı cıl “önceki yıl”

“Todo kış murdagı cıl katuu boldu.” (*Dağda kış önceki yıl sert geçti.*) (KT-II, 66)

nebak < ne + ubak < ne + vakt “bk. ebak”

“Eldin bardığı nebak catsa dağı, Aşırdın kolu boşobodu.” (*Halkın hepsi çoktan yatsa da, Aşır’ın işi bitmedi.*) (KT, 148)

oşo zamat < o + zaman “o sırada, o esnada”

“Kızıl sakçılar şpiondu oşo zamat karmap alıştı.” (*Kızıl bekçiler casusu o sırada yakaladılar.*) (KT-II, 163)

tañ erteñ < tañ er + te + ñ(?) “sabah erkenden”

“Çüköbay *tañ erteñ* emnegedir çoçup oygondı.” (*Çüköbay her nedense sabah erkenden korkarak uyandı.*) (KT, 48)

c) Tekrar Grubundan Oluşan Zaman Zarfları:

anda mında < a + n + da mı + n + da < a + n + da mu + n + da “arada sırada”

“...birok üylördün içinde kıbır etken can bilinbeyt, anda-mında gana ulugan iterdin ündörü ugulat.” (*...fakat evlerin içinde kıpırdayan olup olmadığı anlaşılıyor, arada sırada sadece uluyan köpeklerin sesi duyuluyor.*) (KT-II, 130)

anda-sanda < a + n + da sa + n + da “arada sırada, zaman zaman, nâdiren”

“Anda-sanda kele koyot.” (*Ara sıra geliyor.*) (KS, 32)

erteñ-bürsügünü < er + te + ñ bir + i + si + kün + ü “yarın öbür gün”

“..., dayardana ber, erteñ-bürsügünü üyüñö ketesiñ.” (*...,hazırlaniver, yarın öbür gün evine gideceksin.*) (KATG, 448)

kee-keede < kee kee + de < k/gâh g/kâh + da “ara sıra, bazen”

“Kee-keede bizge kelet.” (*Bazen bize gelir.*)

kez-kez < kez kez “ara sıra, bazen, zaman zaman”

“Kez-kez Sabır kelgen sayın uşul çañ sandıkka nak azırkı Dinarçılap çalkalay oturup, kitep baraktap kalçu.” (*Ara sıra Sabır her geldiğinde bu tozlu sandığa tam şimdiki Dinar gibi göğsünü önüne, başını geriye atarak oturup kitap sayfalarını çeviriyor.*) (KT, 10)

künü-tünü < kün + ü tün + ü “gece gündüz”

“Alardı künü-tünü kabıl aluuçu bölmölördö ısıq muzdak sular şaldırap, sülgü, samındar dayar.” (*Onların gece gündüz kabul edildikleri odalarda sıcak ve soğuk sular şakırdıyor, sabunlar ve havlular hazır duruyor.*) (KT, 73)

kündür-tündür < kün + dür tün + dür “gececi gündüzlü”

“Kündür-tündür anın bürkündülörü – boroşo, boroon ırlday bedri.” (*Gece gündüz onun suları – kar kasırgası, fırtına gürüldeyiverdi.*) (KT-II, 110)

ç) Edat Grubundan Oluşan Zaman Zarfları

alige deyre < hâlâ > ali + ge deyre “şimdiye kadar”

“Alige deyre ketpedi.” (*O şimdiye kadar gitmedi.*)

andan soñ < a + n + dan soñ “ondan sonra”

“Andan soñ, türüp bilegin, / Oynotup batır cürögün, / Özgörtüp öttü alandı, / Vladimir Lenin.”
(*Ondan sonra, bileğini kaldırıp, / Yiğit yüreğini oynatıp, / Álemi değiştirip geçti, / Viladimir Lenin.*) (KT-II, 155)

bir da Bir daha

“Bir da kelbeyt.” (*Bir daha gelmez.*) (KS, 121)

...cıl kiyin “...yıl sonra”

“Birok Aldıbek, ötkön cıldağı oğudan artta kalıp, mektepti coldoştorunan bir cıl kiyin bütürdü.” (*Fakat Aldıbek, geçen yıl okula devam edemeyip, tahsilini arkadaşlarından bir yıl sonra tamamladı.*) (KT-II, 60)

erteñkige çeyin < er + te + ñ + gi + ge çeyin “yarına, sabaha kadar”

“Al cer beti menen erteñkige çeyin koştoştu.” (*O, yeryüzü ile sabaha kadar vedalaştı.*) (KT-II, 85)

erteñ menen < er + te + ñ menen “sabahleyin”

“Erteñ menen cumuşka kirip, tıñbastan tüngö çeyin işteçübüz.” (*Sabahleyin işe girip, dinlenmeden geceye kadar çalışırdık.*)

kaçantan beri < ka + ça + n + tan beri “çok zamandır, ne zamandan beri”

“Anı sen kaçantan beri bilesin?” (*Onu sen ne zamandan beri (ne zamandır) tanıyorsun?*) (KT, 93)

keçke maal < keç + ke mahal “akşama doğru, akşamleyin”

“Keçke maal Sabit akun bazardan kayttı.” (*Akşama doğru Sabit Hoca pazardan döndü.*) (KATG, 205)

kün murun “vakti zamanında, önceden”

“Kaçar colun kün murun / Belendegen koyonelek.” (*Vakti zamanında kaçacak yolunu / Hazırlayan tavşan idik.*) (KT-II, 44)

“Kün murun dayardayt.” (*Önceden hazırlar.*) (KATG, 495)

künü menen < kün + ü menen “gündüz”

“Künü menen, tünü menen col cürüp keldik.” (*Gece gündüz yürüyerek geldik.*) (KATG, 480)

kün sayın ~ cıl sayın “her gün, her yıl, günden güne, yıldan yıla”

“Mına oşol ömür cana anı menen koşo törölgön eldin keleçek turmuşu, taalayı, ilim-bilimi kün sayın çenemsiz alp arış menen taralıp olturdu.” (*İşte bu ömür ve onunla birlikte yaratılan halkın gelecekteki hayatı, talihi, ilim ve bilimi her gün ölçüsüz uzun adımıyla genişledi.*) (KT, 119)

“Bişkek cıl sayın özgörüüdö.” (*Bişkek yıldan yıla değişmekte.*)

mından kiyin < mu > mı + n + dan ki + y + i + n “bundan sonra”

“Ay seni, bul mından kiyin este bolsun – dedi. Bakir.” (*Bekir: “Hey seni, bu, bundan sonra aklında olsun” dedi.*) (KT-II, 125)

... **kün ilgeri** < .... kün il + geri “... gün önce”

“Mından üç kün ilgeri kün kattuu bürkelip, ...” (*Bundan üç gün önce güneş iyice kapanıp, ...*) (KATG, 185)

tañga cuuk < tañ + ga cuuk “sabaha yakın”

“...bügün tañga cuuk üy-bülösü menen koş aytışkan.” (*...bugün sabaha doğru ailesi ile vedalaştı.*) (KATG, 407)

d) Deyimleşmiş Grublardan Oluşan Zaman Zarfları

ayta-buyta degiçe < ay - t - a buyt – a de – giçe “bir anda, göz açıp kapayınca kadar”

“Al ayta-buyta degiçe oñ cakka burulgan.” (*O, göz açıp kapayınca kadar sağ tarafa dönmüş.*) (KT, 10)

köz açıp cungança “göz açıp kapayınca kadar, aniden”

“Capardın oyuna köz açıp cungança dalay nerseler kelip cattı.” (*Capar’ın aklına göz açıp kapayınca kadar bir çok şey geldi.*) (KT, 10)

e) Bağlama Grubundan Oluşan Zaman Zarfları

ertali-keç < er + te + li keç “sabah akşam, gece ve gündüz”

“Erteli-keç malı cıyıp çıkanda, kara taanday kaptaçuu.” (*Sabah akşam malı yayıldığında, kara karga gibi her yeri kaplayacak.*) (KT, 51)

künü bugün < kün ü bü + gün “bugün, tam bugün”

“Konoktor künü bugün kelbeybi?” (*Misafirler bugün gelmiyor mu?*)

kün menen tün “gece ve gündüz”

“Al kün menen tün uktap catat.” (*O, gece ve gündüz uyuyor.*)

künü keçe < kün ü keç – ee “dün, tam dünkü gün”

“Künü keçe mında emne kılıp cürdün?” (*Dün burada ne aradın?*)

kündüzün cana tünküsün < kün + düz + ü + n cana tün + kü + sü + n “gece ve gündüz”

“Kündüzün cana tünküsün camgır cadı.” (*Gece ve gündüz yağmur yağdı.*)

f) Zarf – Fiil Grubundan Oluşan Zaman Zarfları

...-duk + tan “- duğu için, -duğundan”

“Egin, cay caançıl bolgonduktan, baştı çoñ aldı.” (*Yaz yağmurlu geçtiğinden ekinin başakları büyüdü.*) (KT-II, 135)

...-kıça, ...-kiçe “- inça, - inçe”

“Cerdin nımı ketkiçe camgır kayra cadı.” (*Toprağın nemi kuruyana kadar yağmur tekrar yağdı.*) (KT-II, 150)

...-giçekti “- inceye kadar”

“El kelgiçekti, men da sunun başına barıp kele koyoyun.” (*Millet gelene kadar, ben de su başına varıp geleyim.*) (KATG, 438)

...-kança “- incaya kadar, a kadar”

“Inagımsıñ can çıkkança taraspaym.” (*Yakım dostumsun, canım çıkıncaya kadar vazgeçmem.*) (AKT-M, 77)

...-kanda “- tıgında, - inca, - dıǵı zaman”

“Erteli-keç malı cayılıp çıkanda, kara taanday kaptacıu.” (*Sabah akşam malı yayıldıǵında, kara karga gibi her yeri kaplayacak.*) (KT, 51)

...-mayın “- madan”

“Buzuuçular bul cerden aydalmayın, iş oñ akpayt.” (*Bozguncular buradan kovulmadan, iş yoluna girmez.*) (KATG, 440)

g) Kısaltma Grubundan Oluşan Zaman Zarfları

kündön küngö < kün + dön kün + gö “günden güne”

“Oy, çirkin ay... öçpös oy kündön küngö çöktüñ go!”- dep Kazıbek tıstan kirip keldi.” (*Kazıbek: “-Ah ki ah...sönmez fikir günden güne çöktün ya!” diyerek dışarıdan içeriye doğru girdi.*) (KATG, 465)

h) Şart Grubundan Oluşan Zaman Zarfları;

bol + so “olsa”

“Kaçan da bolso, al kelip catat.” (*Ne zaman olursa olsun o geliyor.*)

ket + se “ gitse”

“El ketse, al iştep catat.” (*Herkes gitse de, o çalışıyor.*) (KT, 58)

bar + sa +m “varsa”

“Men kurortko kaçan barsam Asan da oşonço barat.” (*Ben kaplıcaya ne zaman gidersem, Asan da o zaman gider.*) (KT-II, 153)

Dikkatimizi çeken husus, hâl ekleriyle genişletilmiş, zaman zarfı göreviyle karşımıza çıkan kelimelerin, Kırgız Türkçesinde çok daha fazla oluşudur.

Kırgız Türkçesinin gramercileri tarafından zaman zarflarının, zamanı yani bir oluş ve kılışın zaman içindeki yerini belirtmeleri, onların ilk işlevi olarak ifade edilmektedir. Ayrıca zaman zarflarının belirtme, sınırlama, kesinleştirme, tahmin aynı zamanda olma vs... gibi işlevleri üzerinde de durulmaktadır.

Kırgız Türkçesinde gramerinde ‘zarf’ göreviyle kullanılan kelimelerin aynısını Türkiye Türkçesinde gramerinde bulamayız... Bazıları: *endi, emdi, vs... ~ şimdi* gibi farklı şekilleriyle karşımıza çıkar. Bazıları ise tamamen farklı kelimelerdir: *tez* (tez), *âhiri* (akırı),

hâlâ (ali), *dâimâ* (dayıma), *başta* (başında), *yakında* (cakında), *günde* (kündö), *kışta* (kışta), *yazda* (cayda), *kışın* (kışında), *yazın* (cayında), *güzün* (küzündö), *gündüzün* (kündüzün), *erken* (erte), *ertesi* (ertesi), *gündüz* (kündüzün), *bürsügün* (bürsügünü), *öbür gün* (bürsügünü), *o gün* (oşol күнү), *bu gün* (bügün), *her dâim* (ar dayım), *bir gün* (bir күнү), *bıldır* (bıltır), *bu yıl* (bıyıl), *gece gündüz* (künü tünü), *gün günden* (kündön küngö), *günden güne* (kündön küngö) vb... gibi zaman bildiren kelimeler, her iki lehçede de sadece ses değişmesine bağlı farklılıklarla karşımıza çıkmaktadır. Türkiye Türkçesi'nin ağızlarında Kırgız Türkçesinde zaman zarfı göreviyle kullanılan kelimelerin çoğunu bulmak mümkün olacaktır.

Zaman zarfı olarak kullanılan kelimelerde daha çok hâl eklerinin ekleşip kalıplaştığı görülmektedir. Türkiye Türkçesinde de ek kalıplaşması örnekleri görülür. Ama Kırgız Türkçesi'nden verdiğimiz örneklerde bu kalıplaşmanın daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Hâl eklerinin işlevleri konusunda yapılacak bir çalışma, kalıplaşmanın sadece bu örneklerle sınırlı kalmayacağını da gösterecektir.

Bu örneklerde iyelik ekinin de sıkça kalıplaştığına rastlanmaktadır. *tünküsün*, *kışkısın*, *keçkisin*, *küzündö*, *tündösü*, *kündüzü*, vb...

-n vasıta hâli eki, Türkiye Türkçesinde zaman ifade eden belli kelimelerde kalıplaşarak donmuştur. *kışın*, *gündüzün*, *sabahleyin*, *yazın*, vb... Bu ekin Kırgız Türkçesindeki örneklerde daha fazla kullanıldığı ve kalıplaştığı da görülmektedir. *kündüzün*, *tünküsün*, *kışkısın*, vb...

Bu kalıplaşmalar da göstermektedir ki, hâl ekleri zaman isimleri türetmede en çok kullanılan çekim ekleridir.

Zaman zarflarının yapısı konusunda da her iki lehçenin gramercileri ortak bir görüşe sahiptir. Zaman zarfları, basit ve türemiş kelimelerden veya birleşik kelime veya kelime gruplarından oluşabilirler.

Kırgız gramercileri arasındaki tek farklı değerlendirme Kasım Tınıstanov'a aittir. O, genel olarak bütün zarfları, fiillerin niteleyicisi olduklarından hareketle ayrı bir kelime çeşidi olarak ele almaz, onları '*aykındooç (belirleyici)*' ların alt grubu olarak değerlendirir. (Tınıstanov, 1998: 50-55)

Dikkatimizi çeken diğer husus ise, hâl ekleriyle genişletilmiş, zaman zarfı göreviyle karşımıza çıkan kelimelerin, Kırgız Türkçesinde çok daha fazla oluşudur.

Her iki lehçe gramerciliğindeki asıl önemli konu, kelime çeşitleri ama daha çok cümlenin öğeleri hususundaki tanım ve değerlendirmelerde yabancı dillerin yapısına göre değerlendirme yapılması, bir de farklı terimlerle konuya yaklaşılmasıdır. Diğer bir problem ise, tanım ve değerlendirmelerde bazen şeklin bazen de işlevin esas alınmasıdır.

Eklerin farklı işlevleriyle kullanılması veya aynı işlevi farklı eklerin ifade etme özelliği, bu tür çalışmalarda gözden uzak tutulmamalıdır. İsimlendirme ve değerlendirmelerde ne ekler ne de kelime türleri esas alınmalıdır.

Türkiye gramerciliği ile Kırgızistan gramerciliği arasındaki diğer farklılık ise metottadır. Yapı, kullanım ve işlev bakımından genellikle aynı olan konular, değişik metotlarla ele alındığı için de değerlendirmelerde farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

Zaman zarflarının cümle içerisinde kullanıldığı yer açısından da her iki lehçede yapı aynıdır. Kelimelerin farklı olması, farklı eklerin kullanılması ana yapıyı değiştirmez.

KISALTMALAR:

- AKTT S. DAVLETOV, (1960), Azırkı Kırgız Tilindegi Taktooçtor, Frunze.
- AKT-M Esenkul ABDULBAYEV, (1996), Azırkı Kırgız Tili – Morfolojiya, Bişkek.
- ET-E Kasım TINISTANOV, (1998), Ene Tilibiz-I, İstanbul.
- KA-H Kırgız Respublikasının Bilim Cana Madaniyat Ministirliği Cusup Balasagun Atındağı Kırgız Ulıttık Universiteti Kırgız Filolojiya Fakulteti, (2002), Kırgız Adabiyatı – Hrestomatiya-2.bölük, Bişkek.
- KATG Kırgız İlimder Akademiyası Til Cana Adabiyat İnstitutu, (1980), Kırgız Adabiy Tilinin Grammatikası, Frunze.
- KS K.K.Yudahin (Çev. Abdullah TAYMAS), (1998), Kırgız Sözlüğü I, II, TDK yay., Ankara.
- KT D.MAYRIKOV, I. CAKIPOV, M. MURATALİYEV, (1976), KIRGIZ Tili, II. Bölük-Sintaksis, Frunze.
- KT-II Kasım TINISTANOV, (1998), Kırgız Tili II, İstanbul.
- KTG-M Kırgız SSR İlimde Akademiyası – Til Cana Adabiyat İnstitutu, (1964), Kırgız Tilinin Grammatikası – Morfolojiya, frunze.

KAYNAKÇA

1. DAVLETOV S., (1960), Azırkı Kırgız Tilindegi Taktooçtor, Frunze.
2. İSAYEV. D., (1953), Kırgız Tilinin Grammatikası, Frunze
3. Kırgız İlimder Akademiyası Til Cana Adabiyat İnstitutu, (1980), Kırgız Adabiy Tilinin

4. Grammatikası, Frunze.
5. Kırgız SSR İlimder Akademiyası Til Cana Adabiyat İnstitututu, (1958), Azırkı Kırgız Tili – II, Frunze.
6. KUDAYBERGENOV S., TURSUNOV A., SIDIKOV C., (1980), Kırgız Tilinin Grammatikası, Frunze.
7. MAYRIKOV D., CAKIPOV I., MURATALİYEV M., (1976), Kırgız Tili – Sintaksis, Frunze.
8. NURMAHANOVA A.N., (1971), Türkî Tilderinin Salıştırmalı Grammatikası, Almatı.
9. TINISTANOV Kasım, (1998), Ene Tilimiz I, İstanbul.
10. TINISTANOV Kasım, (1998), Kırgız Tili II, İstanbul.
11. Türk Dil Kurumu (TDK), (1995-1998), Türkçe Sözlük, Ankara.
12. YUDAHİN, K. K., (1940-1965), Kırgızko- Ruski Slavar, Moskova.
13. YUDAHİN, K. K. (Çev.: TAYMAS, Abdullah), (1994), Kırgız Sözlüğü, Ankara.